

ԱՆՏՈՆ
ՏՈՄԱՍՈՆ

ՍՊՐԻՆԳ

ՖԻԼՄԻ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ
Анатомия Науки
СССР

82Ճ
4-42

ԿԵՍԸ

1934
ՅԵՐԵՎԱՆ

555
825
U-42

Ե. ՍԵՏՈՆ - ՏՈՄՊՍՈՆ

NOV 20 1934

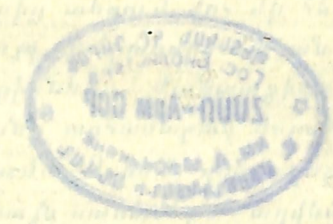
ՍՊՐԻՆԳՖԻԼԴԻ ԱԶՎԵՍԸ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

Թարգմ. ԽՆԿՈ-ԱՊԵՐ

Վ. ՎԱՏԱԳԻՆԻ
ճկարճերով

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Ленинградского
Университета
СССР

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1934

18.09.2013

989

Պատ. խմբագիր Ա. Հայրյան
Տեխ. խմբագիր Տ. Խաչվանյան
Սրբագրիչ Մ. Խորխոռունի

57036-66

Գրադրամ № 8449 (ը) Հրատ. № 2879 Գրադիր № 309 Տիրաժ 3000

Պատկերապատկեր, Յերևան

Արդեն մի ամսից ավելի յեր, ինչ Սպրինգ-Ֆիլդում հավերն սկսեցին խորհրդավոր կերպով կորչել: Յերբ յես տուն յեկա ամառային արձակուրդներին, հորեղբայրս ինձ հանձնարարեց պարզել հավերի անհայտանալու պատճառը: Այդ հանձնարարությունը յես կատարեցի: Թռչունները զողացվում եյին թառնատելուց առաջ, կամ թե թառից ցած թռչելուց հետո: Այդ ցույց եր տալիս, վոր զողության մեջ մասնակցություն չունեյին վոչ թափառաշրջիկները և վոչ ել հարկանները: Կորչողներն ամենաբարձր թառերի հավերը չեյին, հետևապես պետք եր բացասել նաև Բուերի մասնակցությունը: Բացի այդ, կերված թռչուններից տեղում վոչ մի հետք չեր մնում: Նշանակում ե այդ վոճրագործության պատճառն աքիսները, կզաքիսները, ժանտաքիսներն ել չեյին, վորովհետև նրանք առհասարակ վորսի կեսն ուտում են, կեսը թողնում: Ուրեմն վոճրագործն մի եր, ով չեր, իհարկե միայն սանամեր — աղվեսը:

Մեծ երինգեյլյան սոճու անտառը ձգվում եր գետի մյուս ափում: Յես ուշադրությամբ դիտում եյի ներքևի ծանծաղուտի ափը: Տեսա աղվեսի մի քանի հետքեր և մեր չալտիկ վառեկներից մեկի զուլավոր

փետուրը: Յես չեյի կարող սխալվել, վորովհետեւ հա-
վերի այդ ցեղը, բացի բարձրահասակ լինելը, տար-
բերվում է շատ գեղեցիկ չափով փետուրներով:

Բարձրանալով գետի ափը յես լսեցի իմ յետևից
ազոափների բարձր կոռոցը: Յես նայեցի, տեսա
ազոափների մի ամբողջ յերամ, վոր գազազած կռռում
էր մի ինչ վոր բանի վրա, հենց ծանծաղուտի մոտ:
Յես դիտելով համողվեցի, վոր ազոափները զուր տե-
ղը չեն կռավում: Ծանծաղուտի վրա յեր աղվեսը,
ատամներով մի ինչ վոր բան բռնած: Պարզ էր, վոր
նա վերադառնում էր մեր հավանոցից, նոր վորսը
բերանում:

Տուն հասնելու համար աղվեսը պետք է անցներ
գետը: Յեմ ահա այդտեղ, ծանծաղուտում, նա իրեն
անպաշտպան զգաց ազոափների մի ամբողջ յերամի
դեմ, վորը բարձրաձայն կոռոցով հարձակվել էր նրա
վրա: Աղվեսը համարձակ բնկավ գետը կտրելու և,
իհարկե, իր վորսի հետ անվնաս կհասներ դիմացի
ափը, յեթե յես չմիանայի հարձակվող կողմին:

Այդ ժամանակ նա բաց թողեց կիսամեռ հավին
ու անհայտացավ անտառում:

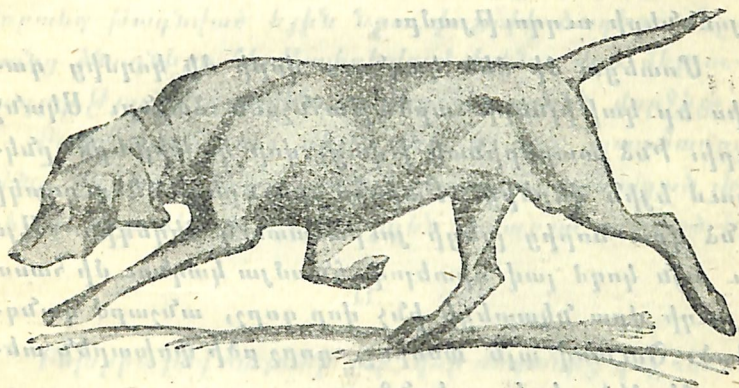
Աղվեսը ամեն որ առատ ու կանոնավոր պաշար
էր հավաքում և այդ նշան էր, վոր նա ձագեր ունի
և այդ ձագերին պետք է կերակրի:

Իմ նպատակն էր փնտռել ու գտնել աղվեսի ձա-
ղերին:

Նույն յերեկոյան իմ բարակի — Ռենջերի ուղեկ-
ցությամբ յես գնացի նրանց փնտռելու: Մենք ան-

ցանք գետը, մտանք երինդեյլյան անտառը: Հենց
վոր շունն սկսեց պտույտ տալ անտառում, խիտ մա-
ցառներով ծածկված մոտակա փոսից լավեց աղվեսի
կցկտուր հաջոցը: Ռենջերն իսկույն հարձակվեց այդ
կողմի վրա և գտնելով հետքը, առաջ սլացավ ուղիղ
գծով, մինչև վոր ձայնը կորավ խիտ թավուտում:

Մոտավորապես մի ժամից հետո նա ծանր շնչե-
լով վերադարձավ և պառկեց վոտներին մոտ: Սա-
կայն մոտիկից ելի լավեց աղվեսի բնորոշ հաջոցը:
Ռենջերը նորից գնաց վորոնելու: Նա չքացավ ան-
տառի մթության մեջ, հյուսիսային ուղղությամբ:

Նրա կոպիտ բարձրաձայն հաջոցը տարածվեց ան-
տառով մեկ, ինչպես շոգենավի շշակի ճիչը մշուշի
ժամանակ: Բարձր հնչյունները — «բուռ, բուռ» —
աստիճանաբար դառնում եյին ավելի մեղմ «ու ու
ու ու», ավելի թույլ «ոո-ոո» և հետզհետե լռեցին:
Յերեկ շունը մի քանի մղոն հեռացել էր, վորովհետեւ
յես ականջս գետնին դնելով, վորինչ չլսեցի: Այն

ինչ Ռենջերի հաջոցի թավ, մետաղա, ասես պղնձե ձայնն առհասարակ լսվում էր մինչև անգամ մի մղոն տարածությունից:

Սպասելով նրա վերադարձին, յես ամբողջ հասակովս մեկնվեցի փափուկ մամուռի վրա և պատրաստվում էյի աչքս փակելու, մեկել հանկարծ լսեցի թափվող ջրի քաղցրալուր հնչյունները «Տինկ, տանկ, տենկ, տինկ, տանկ, տենկ, տոնկ — յերգում էյին ներդաշնակ ջրային կաթիլները:

Յես չեյի իմանում, վոր այդքան մոտիկ հոսում է առուն: Յես վերկացա ու գնացի ինձ կանչող հրնչյունների ուղղությամբ:

Մոտեցա մի մեծ կաղնու, վորի մի կողմից գալիս էր կաթիլների արծաթահնչուն ձայնը: Ականջդրի: Ինձ տարորինակ թվաց, վոր կաթիլներն ընկնում էյին վերեից: Բարձրացրի գլուխս և ուղղակի ինձ վրա նորից լսեցի յուրահատուկ մեղեդին: Այս ու այն կողմ լավ դիտելով, հնամյա կաղնու մի հաստ ճյուղի վրա նկատեցի ինչ վոր գորշ, անշարժ զանգված: Շուտով այն անորոշ, գորշ բծի փոխարեն տեսա մի մեծ յերկարականջ բու:

Յես վոր մոտեցա, «կաթկաթող ջրի յերգը» լռեց: Բուն անհանգիստ շարժվեց իր նստած ճյուղի վա և անաղմուկ թռավ ոգի մեջ:

Այստեղ լսվեց տերևների հանկարծակի շրջոցը և Ռենջերի խռպոտ շնչառությունը: Ռենջերը բոլորովին ուժասպառ էր յեղել: Նրա լեզուն կախվել էր համարյա թե մինչև գետին և նրանից լորձունք ու փրփուր

էր թափվում: Կողերն ուռել էյին դարբնի փուքսի պես: Թե կողերի և թե կրծքի վրայից կախվել էյին փրփուրի պատառներ: Ռենջերը կանգ առավ ինձ մոտ խիստ հեռավ ու փնջալով, ընկավ գետին ու ձգվեց տերևների վրա, խեղդելով իր շուրջն ամեն ինչ իր բարձր հեհնոցով:

Հանկարծ նորից լսվեց աղվեսի գալթակդեցնող հաջոցը, այս անգամ մեզանից ընդամենը մի քանի քայլ հեռավորության վրա, և աչքտեղ միայն յես հասկացա նրա նշանակությունը:

Մենք գտնվում էյինք հենց աղվեսի վորջի մոտ, վորտեղ թագնված էյին նրա փոքրիկ ձագերը: Նրանց ծնողները հերթափոխվում էյին, վոր մեր ուշադրությունը գրավեն ու մեզ հեռացնեն վորջից:

Բայց արդեն ուշ գիշեր էր և աչք պատճառով մենք վերադարձանք տուն հաստատ հավատացած լինելով, վոր մեր խնդիրն արդեն համարյա լուծված է:

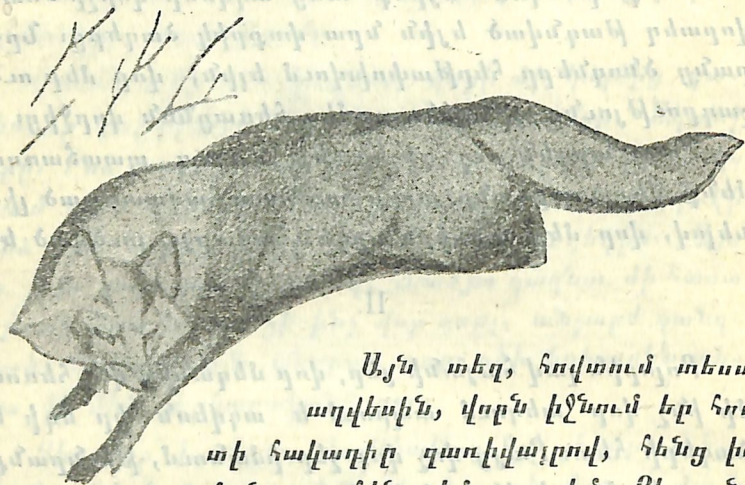
II.

Բոլորին լավ հայտնի յեր, վոր մեզանից վոչ հեռու մի ինչ վոր տեղում ապրում է աղվեսն իր եղի և ձագերի հետ: Բայց վոչ վոք չեր իմանում, թե նրանք աչքքան մոտ էյին գտնվում:

Այդ աղվեսին կանչում էյին «նշանով աղվես», այն յերկար քերծվածքի համար, վոր աչքի տակից սկսած հասնում էր մինչև ծոծրակն ու անցնում ականջը: Յենթադրում էյին, վոր այդ հին վերքի հետք էր, վոր նա ստացել էր ցանկապատի փշոտ լերկա-

Թալարերից, ճագար վորսալու ժամանակ: Յերբ վեր-
քը լավացավ նրա տեղն սպիտակ գույնի մագ բու-
սավ: Իհարկէ դա աղվեսին ճանաչելու լավ նշան
դարձավ

Յես դեռ անցյալ ձմեռը պատահել էլի այդ աղ-
վեսին և վորոշ գաղափար կազմել նրա խորամանկու-
թյունների վերաբերմամբ: Բանն այսպես եր: Հենց
վոր ձյունն յեկավ, յես գնացի վորսի: Դուրս գալով
դաշտ, հասա մացառապատ հովտի յեզրը, հին ջրա-
ղացի յետեը:

Այն տեղ, հովտում տեսա
աղվեսին, վորն իջնում եր հով
տի հակադիր գառնվալըով, հենց իմ
ճանապարհին դեմ առ դեմ: Յես ան-
շարժ կանգնեցի, մինչև անգամ դուխս ել չշարժեցի,
վոր նրա ուշադրությունը գրաված չլինեմ, մինչև վոր
նա անհայտացավ ձորակի խիտ թավուտում: Հենց վոր
նա չքացավ, յես խելույն ցած թռա ու սկսեցի վազ
տալ, վոր նրան հանդիպեմ ուռենու մացառուտների

մյուս կողմում, վորտեղ նա պետք ե դուրս գար:
Բայց աղվեսը չհայտնվեց: Մանրագնին դիտելուց
հետո յես նկատեցի աղվեսի թողած թարմ հետքը,
վոր դուրս եր գալիս թփերի տակից: Հետեւելով այդ
հետքին, վերջապես տեսա նշանով-աղվեսին: Բայց
նա արդեն շատ հեռու յեր ինձանից:

Հետքերի մանրագնին դիտողությունը շուտով
պարզեցին ամեն ինչ: Նշանովը նկատեց ինձ հենց
այն վարկյանին, յերբ յես տեսա նրան: Բայց փորձ-
ված լինելով վորսորդի հետ ունեցած հանդիպումնե-
րից, նշանովը թագցրեց այդ և շատ անտաքեր ձե-
վացավ, մինչև վոր անհայտացավ:

Գարնանը մի անգամ ել ինձ դեպք պատահեց
համոզվելու թե ինչքան խորամանկ ե նշանովը:

Յես ու բարեկամս դրոսնում ելինք հովտի վե-
րևի մասի ճանապարհի վրա: Զրույց անելով մենք
անցանք դետնին ընկած մի քանի գորշագույն ու
դարչնագույն ճալքաքարերի մոտով: Յույց տալով նը-
րանցից մեկը, բարեկամս ասաց:—

— Յերրորդ քարը ձախից շատ նման ե թվում
կծիկ դարձած աղվեսի:

Յես այդպիսի նմանություն
չգտա և մենք անցանք նրա
մոտով:

Բայց հանկարծ ինձ թվաց,
թե քամու ուժգին հոսանքից
քարի վրա բուրդ եր շարժվում:

— Տեսնում եք, հարցրեց բարեկամս յես հավատա-
ցած եմ, վոր նա աղվես ե:

— Իսկուհն կտեսնենք, — պատասխանեցի յես ու յես դարձա:

Բայց հենց վոր վոտս դուրս դրի ճանապարհից, տեսա վոր աղվեսը թռավ տեղից ու պճւկ, փախավ: Այդ Նշանոփն եր:

Տափաստանի հրդեհը մինչ ագդ ալըել եր արտի մի մասը, թողնելով մերկ հողի լայն, սև շերտը: Նշանոփն շտապ կտրեց-անցավ այդ շերտը և հասնելով կրակից անփնաս մնացած դեղնագույն կանաչին, իսկուհն թազնվեց նրա մեջ ու չքացավ մեր աչքից: Պարզ է, վոր նա ամբողջ ժամանակ հետևում եր մեզ, և յեթե մենք ճանապարհը չծռեյինք, նա տեղից չեր շարժվի: Ամենից զարմանալին այն չեր, վոր նա նմանվում եր կլոր քարերին և չորացած խոտերին, այլ այն եր, վոր կարողանում եր ոգտվել այդ հանգամանքից:

Յես գլխի ընկա, վոր յերեկվա գտածս աղվեսների վորջը պատկանում եր Նշանոփին ու նրա եզին վորոնք արդեն ձագերի տեր եին դարձել և նրանց համար իմ հորեղբոր հավանոցից հավ եյին թռցնում:

Հետեվյալ առավոտ մենք խուզարկեցինք սոճու անտառը, այնտեղ գտանք փխրուն հողի մի մեծ կույտ: Ինչպես յերևում եր, նոր եր փորված, վերջին ամիսների ընթացքում: Այդ հողը, իհարկե, փորված եր մի վորևե վորջ շինելու համար, բայց վո՛չ մի տեղ վորջը չեր յերևում:

Մինչդեռ հայտնի չե, վոր յեթե աղվեսն իր համար նոր վորջ փորելու կարիք ունենա, ամբողջ հո-

ղը դուրս կտանի առաջին անցքով, բայց միևնույն ժամանակ այդ անցքից մի ուրիշ ստորերկրյա անցք կբանա դեպի վորևե հեռավոր թավուտ: Հետո կծածկե առաջին, լավ նկատվող անցքը և կ'սկսի ներս ու դուս անել թավուտում թագցրած անցքով:

Ման գալով այդ հողակույտի շուրջը, յես գտա դեպի վորջը տանող իսկական անցքը և համոզվեցի, վոր այնտեղ ապրում են աղվեսի ձագերը:

Թփուտից վերև, բլրի լանջին կանգնած եր մի ամերիկյան լորենի: Այդ ծառը սաստիկ թեքվել եր ու արմատի մոտ ուներ մի մեծ փշակ: Մի փոքր փշակ ել կար վերևում:

Մանուկ որբերում Ռոբինզոն խաղալիս մենք ոգտվում ելինք այդ ծառից: Այդ խաղը հնարել եյինք առաջին անգամ կարգալով այն գիրքը, վորտեղ նկարագրված եյին Ռոբինզոն Կրուզոյի արկածները: Ռոբինզոն Կրուզոն լենթարկվել եր նավաբեկության, ծովը նրան դուրս եր գցել մի անմարդաբնակ կղզի, վորտեղ նա ապրել եր շատ յերկար տարիներ:

Մենք լորենու փշակի փափուկ փտած պատերում աստիճաններ եյինք փորել: Այդ աստիճաններով հեշտ եր բարձրանալ ու իջնել:

Հենց այդ աստիճաններն ինձ հիմա շատ պետք յեկան: Հետևյալ առավոտ, յերբ արևը տաքացրեց գետինը, յես աստիճաններով բարձրացա վերի փշակը և այնտեղից կարողացա միանգամայն հանգիստ դիտել հետաքրքրական ընտանիքը, վոր ապրում եր վորջում:

Հնտանիքը բազ-
կացած էր Նշանով—
հորից, լղարիկ, շիկա-
զույն մորից և չորս
փոքրիկ, շատ սի-
բունիկ ձագերից:
Նրանք արևի տակ

խաղում էին կովերով, զգզգելով իրար, մինչև վոր մի
թեթև աղմուկ ստիպեց նրանց իսկույն թագնվել վոր-
շում: Մի քանի վայրկյանից հետո պարզվեց, վոր աղ-
մուկի բուն պատճառը նրանց մայրն է: Նա դուրս
յեկավ թփերի տակից, բերանում մի հավ մեծ հա-
վանոցից, հաշվով տասնյոթերորդը, յեթե չեմ սխալ-
վում:

Թփերի տակից դուրս գալով, նա կամացուկ հա-
շեց: Ձագերը գլխակոնծի տալով գլորվեցին նրա առաջ:
Այդտեղ տեղի ունեցավ մի տեսաբան, վորը շատ
հիանալի յեր, բայց հագիվ թե իմ հորեղբոր սրտովը
լիներ, չարաբաստիկ հավանոցի տեր հորեղբորս:

Աղվեսի ձագերը հարձակվեցին հավի վրա, ըսկ-
սեցին քաշել, կռվել նրա համար, իսկ մայրը շարու-
նակ նայում էր շուրջը, չլինի թե թշնամին վրա տա,
ու միևնույն ժամանակ մի առանձին ցնծությամբ
հսկում էր իր ձագերին: Նրա դնչի արտահայտու-
թյունը շատ ուշագրավ էր: Սկզբում այն հիշեցնում
էր հրճվանքով լի մի ժպիտ. սակայն մոր հայացքում
զգացվում էր մշտական հուզմունք և աղվեսի բնա-
վորությանը հատուկ վայրենություն: Այդտեղ կար
և անդթության նշան, բայց այդ բոլորի վրա պարզ
իշխում էր մայրական սիրո և հպարտության անբա-
ցատրելի արտահայտությունը:

Իմ լորենու ներքևի մասը կորչում էր թփերի մեջ
և գտնվում էր շատ ցած այն բլրակից, վորտեղ փոր-
ված էր աղվեսի վորջը: Այդ պատճառով յես յերբ
եղ ուզենայի, կտրող էյի գալ ու դնալ, առանց ան-
հանգստացնելու աղվեսի ընտանիքը:

Յերկար ժամանակ յես գնում էյի այնտեղ և դի-
տում, թե ինչպես էյին մեծանում ու կրթվում աղ-
վեսի ձագերը: Նրանք վաղ սովորեցին քարե արձան
դառնալ մի փոքր կասկածելի ձայն կամ իշխշոց լսե-
լիս: Յեթե աղմուկը շարունակվում էր կամ անհանգրս-
տության մի ուրիշ առիթ էր ծագում, այն ժամանակ
նրանք իսկույն մանում էլին իրենց վորջը:

Մեր պտղատու ալգուն, բլրի վրա, ապրում էր մի արջամուկ (сүрөк): Նա վոչ գեղեցիկ էր, վոչ հետաքրքիր, բայց շատ լավ գիտեր գլուխ պահել: Նա իր բունը փորել էր սոճու կոճղի արմատների մեջ, Պեռք է ասել, վոր աղվեսները, առհասարակ աշխատանք չեն սիրում, իսկա են տալիս աշխատելուց: Նրանք ավելի շատ վստահում են իրենց խորամանկությանը և համարում են այն ավելի նպատակահարմար, քան թե մկանների աշխատանքը:

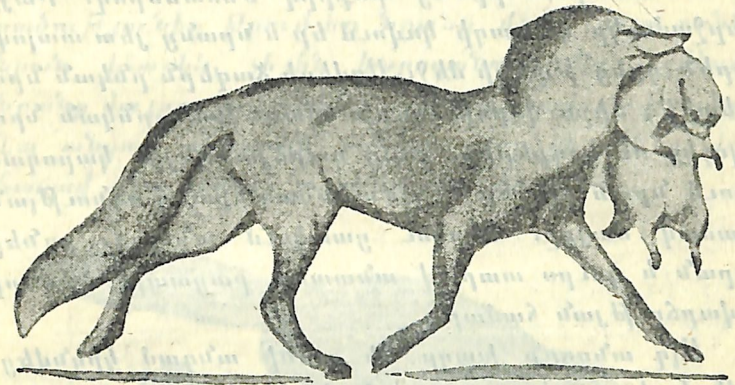
Արջամուկը սիրում էր ամեն առավոտ տաքանալ արևի տակ կոճղի վրա պառկած: Տեսնելով աղվեսին, նա իսկույն ցած իջավ դեպի իր բնի մուտքը: Յեթե թշնամին մոտենար, նա կմտներ իր բունը և կմնար այնտեղ այնքան, մինչև վոր համոզվեր, թե վտանգն անցել է:

Մի առավոտ Նշանովն ու իր եզը վորոշեցին, վոր ժամանակ է իրենց ձագերին ծանոթացնել արջամուկների սովորութիւնների ու վարած կյանքի հետ: Դրա համար նրանք յերկուսով ուղեվորվեցին դեպի այգու ցանկապատը: Մեր արջամուկն այս անգամ չնկատեց նրանց մոտենալը:

Նշանովը յերեւոյ այգում և ուղիղ գծով հանդիստ գնաց, վորոշ տարածությամբ հեռանալով կոճղից: Առաջ շարժվեց, նա վոչ մի անգամ յետ չնայեց, վոր միշտ արթուն արջամուկը չկասկածի, թե իրեն նկատել է աղվեսը: Յերբ Նշանովը դուրս յեկավ բացատ, արջամուկը ցած սողաց դեպի իր բնի մուտքը: Նա

այնտեղ սպասեց, վոր թշնամին ավելի հեռանա: Բայց վորոշելով, վոր ավելի լավ է զգուշութիւն պահպանել, մտավ բունը:

Հենց այդ էր պետք աղվեսներին: Եզը, վոր մինչև այդ ժամանակ աշխատում էր չերեւալ արջամուկն աչքին, հիմա արագ վազեց դեպի կոճղը և թագնվեց նրա հետևը: Նշանովը շարունակում էր իր ճանապարհը, բայց շատ դանդաղ էր գնում: Արջամուկը, վորը սովոր էր տեսնել աղվեսին իր բնի շուրջը մանգալիս, իսկի յեւ չվախեցավ, դուրս հանեց իր դունչը և սկսեց նայել արմատների միջից: Նա տեսավ, վոր

աղվեսն ավելի ու ավելի յեր հեռանում: Աղվեսը քանի հեռանում էր, արջամուկն այնքան համարձակ էր դառնում: Նա դուրս յեկավ, չորս կողմը դիտեց և բարձրացավ կոճղի վրա: Այդ տեղ եզ աղվեսը վրա թռավ, բունեց նրան և այնքան քաշքեց, այնքան զզզեց, վոր նա կորցրեց իր գիտակցութիւնը:

Նշանովը չկորցնելով աչքից իր եզրին, իսկույն շտապեց նրան ոգնելու, բայց եզը չսպասեց նրա վերադարձին և արձամկանը բերանն առած, ուղեվորվեց իր վորջը:

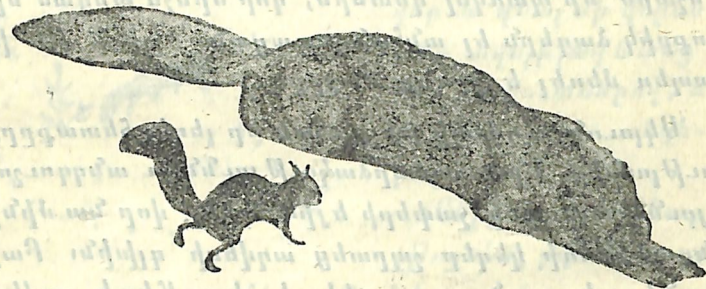
Եզ աղվեսն արձամկանը տանում էր այնպիսի մի գգուշությամբ, վոր արձամուկը ճանապարհին ուշքի չեկավ և կարողանում էր մի քիչ պաշտպանվել:

Վորջի մուտքի մոտ մոր թեթև հաջողը դուրս բերեց իր ձագերին: Նա վիրավոր կենդանուհի քաշ արվեց ձագերի մոտ, վորոնք հավաքվեցին նրա վրա: Ձագերը մոնչում էին իրենց բարակ ձայներով և կծոտում նրան իրենց փոքրիկ ծնոտներով: Բայց արձամուկը կատաղի կռվում էր և նրանց յետ տալով, իրեն գցեց թփերի մեջ: Աղվեսի ձագերն ընկան նրա յետևից ճիշտ վորսի շների նման: Կախ ընկան նրա սլոյից ու կողքերից, բայց դարձյալ չեյին կարողանում նրան պահել: Այդ ժամանակ նրանց ոգնության հասավ մայրը: Յերկու ցատկում անելով, բռնեց նրան և դուրս տարավ անտառի բացատը՝ ձագերի զվարճության համար:

Այդ անողորմ խաղը մի քանի անգամ կրկնվեց, մինչև վոր ուժասպառ արջանուկը կծեց աղվեսի ձագերից մեկին: Արձամուկի կծած ձագի հուսահատ վժժոցն ստիպեց մորը ցատկել և իսկույն վերջ դնել արձամուկի աանջանքներին: Մայրը թողեց ճաշի համար արձամկան համեղ միսը:

Մի այդպիսի գործնական դաս հարկավոր էր սկյուռին: Այդ աղմկաբար արարածներից մեկը, վորի ապրելու տեղը հեռու չեր, ահա թե ինչ էր անում. ամեն ուր, մի վորոշ ժամանակ նստում էր աղվեսների անմատչելի մի ճյուղի վրա, կարծես թե աղվեսների զլխին հայհոյանք էր թափում, վորն արտահայտում էր անհանգիստ, ծլծլան ձայներով և մի զվարճալի ծպծպոցով: Աղվեսի ձագերը շատ անգամ սկյուռին բռնելու ապարդյուն վորձեր էլին անում, այդ էլ այն ժամանակ, յերբ նա ծառից ծառ էր թըռչկոտում, կամ թե հայհոյում էր և մի կես արշին տարածությունից թքում էր նրանց վրա: Բայց բռնել նրան, իհարկե, չեյին կարողանում: Եզ աղվեսը, նրանց մայրը, լավ գիտեր սկյուռի բնավորությունը: Նա անցավ սկյուռին բռնելու գործին, հենց վոր հասավ զրա համար բարենպաստ ժամանակ:

57036.66

Նա իր ձագերին թագցրեց խոտերի և թփերի մեջ, իսկ ինքը պառկեց յերեսի վրա մի լայն, բաց,

ծառահատ տեղ: Ճարպիկ սկյուռը լերնաց և սկսեց իր ամբողջ ուժով ծպծպացնել ու ծառից թքել աղվեսի վրա, ինչպես անում եր միշտ: Բայց աղվեսն իսկի ականչն ել չշարժեց: Այն ժամանակ սկյուռն ել ավելի մոտեցավ: Աղեսը մեռածի պես պառկած եր: Այդ բանն սկյուռի համար շատ տարօրինակ եր: Յեւ զրա համար նա ծառից բնով ցած իջավ, դիտեց իր

շուրջը, խոտերի վրայով արագ վազեց դեպի մի ուրիշ ծառ, վորտեղից շարունակեց իր ուշուսեցը կրկնակի ջանքով: Սակայն աղվեսը շարունակում եր խոտի վրա պառկած մնալ ինչպես մի անշունչ դիակ: Սկյուռը բնութիւնից հետաքրքրվող ե և արկածներ ե սիրում: Դրա համար նա նորից իջավ ծառից և բացատով վազեց, ել ավելի մոտեցավ աղվեսին: Վերջինս ելի չշարժվեց: Այնպես անշարժ եր պառկել դեռնին, վոր մինչև անգամ նրա փոքրիկ ձագերն ել անհանգստացան — չլինի թե իսկապես մեռել ե իրենց մայրը:

Սկյուռն ուղղակի խեղճահան եր լեղել հետաքրքրութիւնից: Նրա համար ձակութիւնն ու անզգուշութիւնն ափսոսելի չափերի եյին հասել, վոր նա մինչև անգամ ծառի կեղևը շարժեց աղվեսի գլխին: Բայց զրանից ել բան դուրս չեկավ, վորովհետեւ աղվեսը կյանքի վորեւ նշան ցուց չտվեց: Սկյուռը մի յերկու-յերեք անգամ ել վազեց բացատի յերկարութիւնը և ափսոսանքով, վոր բոլորովին մո-

տեցավ աղվեսին, վորը հենց դրան եր սպասում, վոտի կանգնելով, նա կայծակի արագութիւնով բռնեց սկյուռի կողորդից և տեղն ու տեղ խեղդեց նրան:

Աղվեսի ձագերի կրթութիւնն հիմքն աղպես եր դրված: Հետո, յերբ նրանք մեծացան, մայրն սկսեց նրանց տնից հեռու տանել, վոր հետզհետե սովորեցընի ինքնուրուշն կյանքի:

Գազանների մեջ կրթութիւնն գլխավոր յեղանակը — այդ նրանց սովորեցնող ծնողների որինակն ե:

Ահա այդ կանոններից մի քանիսը, վոր յուրացրել եյին աղվեսի ձագերը:

«Յերբեք չքնես քո ուղիղ հետքի վրա»:

«Բիթը միշտ աչքերից առաջ ե գնում, դրա համար ել ամենից առաջ նրան հավատա»:

«Միայն հիմարն ե քամու դեմ վազում»:

«Հոսուն ջուրն աղատում ե շատ փորձանքներից»:

«Յեթե քեզ հարկա-

վոր ե գնալ մի վորեւ տեղ, ավելի ավ ե անց նես թավուտներով, և վոչ թե բաց տեղերով»:

«Յերբեք ուղիղ հետք չթողնես, յեթե կարող

ես վորտապատույտ հետք թողնել»:

«Այն, ինչ վոր դու առաջին անգամն ես տեսնում, միշտ կասկածելի յե և հաճախ վտանգավոր»:

«Փոշին ու ջուրը վոչնչացնում են հետքը»:

«Յերբեք մուկ վորսալու մի գնա ճագարների բակը, վորի ցանկապատը փշոտ յերկաթալարերից է: Ճագար վորսալու համար գնա հավանոց»:

Այդ կանոնների նշանակութունը հետզհետե տըպավորվում էյին աղվեսի ձագերի հիշողության մեջ: Որինակ, նրանք գիտելին, վոր հարկավոր չե գնալ այն հետքով, վորից վոչ մի հոտ չես առնում և այդ շատ իմաստուն կանոն եր, վորովհետև ինքդ յեթե նրա հոտը չես առնում, ում յետևից գնում ես, ուրեմն նշանակում ե քամին փչում ե մի այնպիսի ուղղությամբ, վորով քո հոտը ուրիշին ե տանում:

Նրանք քիչ-քիչ ճանաչեցին բոլոր թնչուններին ու գաղաններին, վորոնք ապրում էյին իրենց հայրենի անտառում, իսկ աղվելի ուշ, յերբ այնքան մեծացան, վոր կարողանում էյին ուղեկցել իրենց ծնողներին աղվելի հետավոր ճանապարհորդությունների ժամանակ, նրանք, այդ փոքրիկ աղվեսները, ճանաչեցին և ուրիշ կենդանիների: Շուտով նրանց այնպես թվաց, վոր իրենք ճանաչում են այն բոլորի հոտը, վորոնք շարժուն են: Բայց մի անգամ մայրը

դաշտ բերեց նրանց, վորտեղ գետնին ընկած եր մի տարորինակ տափակ իր: Մայրը դիտմամբ բերեց իր ձագերին, վոր նրանք

հոտոտեյին այդ իրը, բայց հենց վոր նրանք մոտեցան ու հոտն առան, իսկույն փշաքաղվեցին, մա

զերը բիզ-բիզ կանգնեցին, աղվեսի ձագերը դողացին, իրենք ել չիմացան թե ինչից. կարծես թե այդ հոտը նրանց լցրեց ատելության ու վախի բնական զգացմունքով:

Այն իրն ել ուրիշ բան չեր, այլ կոշկից պոկված սերբան, կոշկի տակ գցած հաստ կաշին:

III

Մեր հավանոցից հավերի անհայտանալը դարձյալ շարունակվում եր, բայց յես աղվեսի վորջի գաղտնիքը բաց չելի անում: Ճիշտն ասած, փոքրիկ աղվեսաձագերն ինձ աղվելի դուր էյին գալիս, քան թե մեր ամենալավ հավերը: Բայց հորեղբայրս լցված եր ատելությամբ և շատ արհամարանքով եր խոսում իմ վորսորդական ընդունակությունների և անտառի վերաբերյալ իմ գիտելիքների մասին:

Նրան բավականութուն պատճառելու համար յես ուղեվորվեցի անտառ, հետո տանելով իմ բարակին: Հասնելով բաց սարալանջը, հստեցի մի կոճղի վրա և հրամայեցի շանս, վոր վորոնի:

Մի քիչ հետո շան հաջոցից յես հասկացա, վոր նա հալածում ե աղվեսին գեպի իմ կողմը: Յեվ տեսա Նշանով-աղվեսին, վորը թեթև վոստյուններով վազում եր դեպի գետափը: Ցատկելով ծանծա-

դուռի վրա, նա վազում եր ծանծաղ ջրի միջով, ասի
յերկարությամբ, իսկ հետո սարալանջով յեկավ ու-
ղիղ դեպի ինձ: Նշանով աղվեսն ինձ չեր տեսնում,
բարձրացավ բլուրը և ուսի վրայով նայում եր շա-
նը: Ինձանից յերեք մետր տարածության վրա
նա նստեց մեջքը դեպի ինձ, և վիզը յերկարացրած,
մեծ բախկանությամբ դիտում եր շան գործողու-
թյունները:

Ռենջերը հաջելով վազում եր նրա հետքով, մին-
չև վոր հասավ հոսուն ջուրը, վորն աղվեսի հետքի
հոտը բշկ-տարել եր: Շունը տարակուսանքի մեջ
ընկավ: Մնում եր միայն մի բան,—Յերկու ասիով
վեր ու վար անել, վորպեսզի գտնի այն տեղը, վոր-
տեղ աղվեսը ջրից ասի և դուրս յեկեր:

Նշանովը, նստած նույն տեղը, մի քիչ փոխեց
իր դիրքը, վոր լավ տեսնի շանը: Նա հետևում եր
Ռենջերին իսկական մարդկային հետաքրքրությամբ:
Նա ինձ այնքան մոտ եր գտնվում, վով յես տեսա,
թե ինչպես նրա ըաշի մազերը մի քիչ փշաքաղվեցին
շան յերևալու ժամանակ: Յես մինչև անգամ կարո-
ղանում եյի նկատել նրա շփոթությունները և դեղին
աչքերի փայլը: Ծիծաղելի յեր- նրա վրա նայելը, յերբ
ակներև դարձավ, թե նա ինչպես խաբեց շանն իր

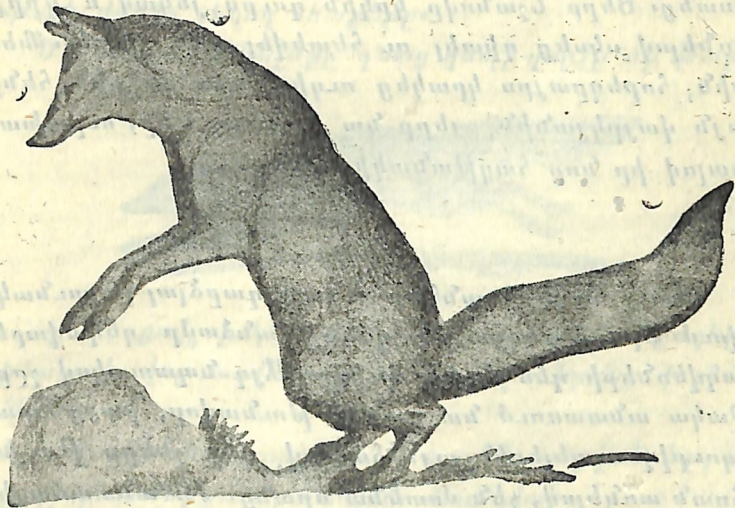

խորամանկությամբ: Նը-
շանովը չեր կարողանում
նստել իր տեղը, ուրախ
որորվում եր, ժամանակ
առ ժամանակ բարձրա-
նալով յետին թաթերի
վրա, վոր լավ տեսներ

գետի ասիով թափառող, հոգնած շանը: Ժպտալով
համարյա մինչև ականջները, Նշանով-աղվեսը մի բո-
պելի չափ բարձր փնչում եր և աղմկելով շնչում,
կամ ավելի շուտ ուրախ ծիծաղում, ինչպես շներն
են անում, փնչալով ու կրճտացնելով ատամները:

Ծերուկ Նշանով-աղվեսն սկսեց թփրտալ հըրճ-
վանքից, յերբ տեսավ, վոր իր թշնամին յերկար
դես-դեն ընկավ հետքը գտնելու և միայն այն ժամա-
նակ գտավ, յերբ հետքը կորչում եր և նրա հոտը
չեր զգացվում:

Պարզ եր, վոր շան համար դժվար եր աղվեսին

վորոնել, և, իհարկե չարժեր հաջողով իմաց տալ իր
գյուտի մասին: Հենց վոր շունն սկսեց բարձրանալ
բլուրը և վազել դեպի ինձ, աղվեսը հանգիստ գնաց
անտառ: Յես նստել եյի նրանից հեռու մի բաց տեղ,

քամու դեմ և վոչ մի անգամ տեղիցս չշարժվեցի: Նշանովն այնպես ել չիմացավ, վոր իր կյանքը քսան ըոպեյի հափ գտնվում եր իր ամենասարսափելի թշնամու իշխանության տակ:

Ռենջերը հենց այն ե, պիտի անցնեիր իմ մոտից, բայց յես կանչեցի նրան: Մի քիչ թափահարեց իրեն, ամաչելով նախեց ինձ ու պառկեց վոտներին մոտ:

Այս փոքրիկ կատակերգութունը մի քանի անգամ կրկնվեց: Վերջապես, հավերի ամեն ուրվա կորուստը համբերութունից դուրս բերեց հորեղբորս: Նա գնաց վորսի և մի բաց տեղ, բլրի վրա նստեց: Յերբ Նշանովը կրկին դուրս յեկավ և դիրք բռնելով սկսեց դիտել ու հետեւել շան շարժումներին, հորեղբայրս կրակեց ուղիղ նրա մեջքին հենց այն վայրկյանին, յերբ նա ծիծաղում եր, ուրախանալով իր նոր հաղթանակի վրա:

IV

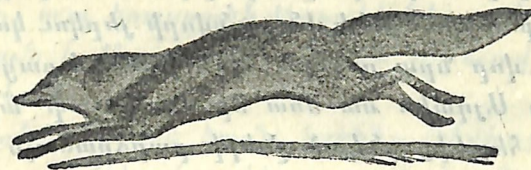
Բայց հավերի անհայտանալը դարձյալ շարունակվում եր: Հորեղբայրս վճռեց անձամբ ղեկավարել աղվեսների դեմ մղվող կռիվը: Այդ նպատակով շրջակա անտառում նա ցանեց թունավոր, բայց հրապուրիչ ուտելիքն այն հաշվով, վոր շները թունի հոտն առնելով, չեն մոտենա նրանց: Իմ անտառային գիտության վրա հորեղբայրս շարունակում եր ծիծաղել և ամեն չերեկո հրացանն առած, յերկու շան հետ դուրս եր գալիս վորսի:

Հորեղբորս սպանած Նշանով-աղվեսի եզը շատ

լավ եր իմանում, թե ինչ են այդ թունավոր հրապուրանքները: Նա կամ նրանց չեր դիպչում կամ լիովին արհամարում եր նրանց լինել կամ չլինելը: Այդ հրապուրանքներից մեկը նա մինչև անգամ տարավ գցեց իր հին թշնամու, ժանտաքիսի բունը: Իրանից հետո այդ ժանտաքիսն այլևս չեր չերեկում:

Առաջ իր վորջը շներից պաշտպանողն ինքը, Նշանով-աղվեսն եր: Բայց հիմա, յերբ նա այլևս չկար, ձագերի ապահովության ծանր հոգսն ընկած եր միայն մոր վրա: Վերջինս աշխատելով չերկուսի տեղ, արդեն ժամանակ չեր ունենում վոչնչացնելու դեպի վորջը յեկող հետքերը:

Մի անգամ Ռենջերը գնաց դեպի վորջը մի թարմ,

տաք հետքով, իսկ մյուս շունը՝ Սկոտը, հոտքաշելով իմացավ, վոր աղվեսի բոլոր ձագերն իրենց վորջումն են:

Վորջատեղի գաղտնիքն արդեն բացված եր, ամբողջ բնտանիքն ել մահվան մատնված:

Բանվորն յեկավ լինգով թիակով վորջը փորելու, իսկ մենք շների հետ կանգնած սպասում ելինք հենց այն տեղ: Շուտով մոտակա անտառից լերկաց եգ աղվեսը և իսկույն իր հետևից քաշ տվեց շներին,

վորոնք գետի հոսանքով սլացան ներքև: Նա այնտեղ հարկավոր վարկյանին բաժանվելով շներից, թռավ դիմացից յեկող վոչխարի շալակը: Ահաբեկված կենդանին աղվեսը շալակին վաղեց միքանի հարյուր քայլ, ապա աղվեսուհին թռավ գետին, լավ գիտենալով, վոր իր հետքն արդեն խճճված է, սկզբնական տեղից ընդհատված: Դրանից հետո նա հանգիստ գնաց դեպի իր վորջը: Բայց շներն ել հետքը կորցնելով, վերադարձան հին հետքով աղվեսի վորջը: Շուտով մենք տեսանք, վոր աղվեսը հուսահատ վազվզում է իր վորջի շուրջը, ամեն կերպ աշխատելով հեռացնել շներին այնտեղից:

Բանվոր Պողին ել սրտանց գործում էր լինգով ու թիակով: Դեղնագուլյն, խոշորահատ ավազի յերկու կուլտը բարձրանում էյին բանվորի յերկու կողմերից, այնպես վոր նրա ուսերն ելին յերևում բացված փոսի վրա: Այդպես նա մոտ մի ժամի չափ աշխատեց աղվեսի հետևից ընկած շների բարձրաձայն հաջոցի տակ:

— Ահա նրանք. պարոն, — բացականչեց, վերջապես, Պողին:

Վորջը բացված էր: Ստորերկրյա մուտքի ծայրին գտնվում էյին չորս հատ թավամազ աղվեսաձագ, վորոնք այնքան խորն էյին թագնվել, վորքան այն հնարավոր էր:

Մինչև իմ միջամտելը թիակի մահացու հարվածը և Սկոտ շան հանկարծակի հարձակումը յերեք աղվեսաձագի հաշիվը տեսան: Յես հազիվ կարողացա ազատել չորրորդին, ամենից փոքր ձագին: Բռնեցի նրա

պոչից և այնքան բարձրացրի, վոր կատաղած շները չհասան նրան:

Նա բարձր, հուսահատ վնգվնգում էր և այդ վրնգվրնգոցի վրա դուրս թռավ թշվառ մայրն իր ապաստանից: Նա պտտվում էր այնտեղ և, իհարկե գնդակի տակ կընկներ, չեթե չլիներ պատահական պաշտպանությունը: Շներն ել էյին այդտեղ պտուլտալիս, նրանք ել կարող էյին գնդա՛ահարվել: Հենց այդ էր պատճառը, վոր վորսորդները հրացան չէյին կրակում:

Կենդանի մնացած փոքրիկ աղվեսաձագը տոպրակի մեջ, վորտեղ նա հանգիստ պառկել էր, իսկ նրա չարաբախտ լեղբայրներին նորից նետեցին վորջը և հողը վրա տվին:

Մենք, այդ կոտորածի մեղսակիցներս, վերադարձանք տուն և մեր փոքրիկ գերուն շղթայով կապելինք բակում:

Կենդանի մնացած ձագն իրենից ներկայացնում էր մի շատ լավիկ, փոքրիկ արարած: Նայելով նրա սուրլիկ գնչին, կարելի էր նրա դեղնագուլյն աչքերում նկատել մի խորամանկ և վայրենի կրակ:

Յեթե մեկը մոտենում էր ձագին, նա բարկացկոտ մտնում էր իրեն բնի տեղ ծառայող արկղը և մի ամբողջ ժամ մնում էր այնտեղ:

Իմ սենյակի լուսամուտները հիմա փոխարինեցին այն հին լորենուն, վորի փչակից յես առաջ դիտում էյի աղվեսի ընտանիքը: Հիմա բազմաթիվ հավեր ամբողջ որերով շրջապատում էյին աղվեսի ձագի բունը:

Նրա գերութեան առաջին որը, յերեկոյան դեմ հա-
վերը շատ մոտեցան նրան: Շղթան հանկարծ գնդաց,
աղվեսի ձագը հարձակվեց ամենամոտիկ հավի վրա:
Նա անշուշտ կըռներ հավին, յեթե շղթան նրան չեա-
ջքաշեր: Նա անսպասելի հարվածից փռվեց գետին,
աղա մտավ բռնը:

Հետո նա շատ անգամ փորձում էր հավ բռնել,
բայց միշտ էլ այն հաշվով, վոր իր վոստուռը հա-
մադատասխանի շղթայի յերկարութեանը:

Վրա հասնող գիշերն սկսեց աղվեսաձագին խիստ
անհանգստացնել: Նա հա դուրս էր գալիս արկղից
և իւկուճն, մի փոքր ձախ լսելիս, նորից մտնում
էր իր բռնը, քաշքշում էր իր շղթան և առաջին
թաթերով բռնած կատաղաբար կրծում էր նրա:

Հանկարծ նա կանգ առավ, կարծես թե ականջ էր
դնում և վեր անկելով իր փոքրիկ սև քիթը, արձա-
կեց մի կարճ, դողդոջուն ձայն:

Այդ կրկնվեց մի յերկու անգամ. իսկ ընդմիջում-
ների ընթացքում աղվեսի ձագը կրծում էր իր շղ-
թան ու վաղ էր տալիս բնի շուրջը: Վերջապես հենց
նրա կանջի պատասխանը, հեռվից լսվեց մայր աղ-
վեսի ձայնը: Մի քանի րոպե անց՝ բակում թափված
փայտերի վրա յերևաց մի ինչ վոր կերպարանք:
Աղվեսաձուտը, չափազանց հուզված, թագնվեց իր
անկողնում, իսկուճն ելի դուրս թռավ ու դիմավորեց
մորը մի այնպիսի ցնծութեամբ, վորպիսին միայն
աղվեսը կարող է հայտնաբերել:

Մայրը կայծակի արագութեամբ բռնեց նրան ու

յետ վազեց. այն հույսով, վոր ձագին կտանի իր յե-
կած ճանապարհով: Բայց նրա հաշիվը սխալ էր:
Շղթան ձգվեց. նրա սաստիկ զարկը ձագին խից
մոր բերանից ու յետ շարժեց մեծ թափով: Այդ
ժամանակ տան լուսամուտը բացվեց: Մայր աղվեսը
վախեցավ ու թողեց փախավ դարսված փայտերի
միջով:

Դրանից մի ժամ, հետո աղվեսի ձագը վնչ վըն-
գստում էր և վնչ էլ պատեպատ զարնվում: Յես լու-
սամուտից դուրս նայեցի և լուսնի լույսի տակ տե-
սա գետնի վրա մեկնված մայր աղվեսին մի ինչ վոր
բան կրծելիս: Շղթայի գնդգնդոցն ինձ բացատրեց
բանի յեղելութունը: Այդ անողոք շղթան էր, վոր
մայր աղվեսն ուզում էր կր-
ծել, բայց փոքրիկ Տին,—մենք
այդպես եյինք կանչում աղ-
վեսի ձագին—այդ ժամանակ
ողավելով հանգամանքից, ըն-
կել էր մոր կրծքին ու ծծում
էր:

Յերբ յես տնից դուրս
յեկա, աղվեսը փախավ ան-
տառ, բայց արկղի մոտ, վորտեղ Տին էր կապված,
ընկած եյին յերկու սառկած անտառային մուկ, դեռ
տաք ու արւունոտ: Պարզ է վոր սիրող մայրն ընթ-
րիք էր բերել իր ձագի համար:

Յես առավոտյան տեսա, վոր Տինի վզկապի մոտ
շղթան չափազանց փայլուն էր:

Մի անգամ անտառում շրջելիս անցնում եյի աղ-
վեսի քանդված վորջի մոտով: Թշվառ մայրը՝ յեկեկ
եր աշնտեղ և հանել հողից իր ձագերին: Նրանք յե-
րեքով պառկած եյին գետնին: Մայրը մաքուր լիզել
եր նրանց և մոտերը թողել եր լերկու հավ, իհարկե
մեր հավերից: Նոր փորած հողի շուրջը շատ հետքեր
կային, վորոնք կարող եյին պատմել ինձ կատար-
վածի մասին: Այդտեղ մայր-աղվեսը ամբողջ գիշերը
պահպանել եր իր փոքրիկներին: Նա բերել եր նը-
րանց համար սովորական ուտելիքը, իր վորսի պտու-
ղը: Նա պառկել եր նրանց հետ կողք կողքի, ցան-
կանալով նրանց տաքացնել և կերակրել առաջվա
պես: Բայց փափուկ, թավամազ մորթիներ թափ
նա գտել եր միայն սառած, փետաղած մարմիններ
ու պաղած քթիկներ, վոր անշարժ եյին և չելին
պատասխանում նրա գուրգուրանքներին:

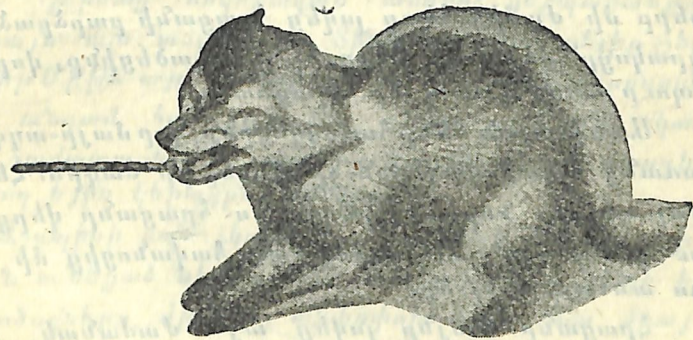
Նոր փորած հողի վրա հետքերը ցույց ելին տա-
լիս այն տեղը, վորտեղ նա պառկել եր լուռ, վշտա-
լի, չհեռացնելով աչքերն իր անշնչացած ձագերից և
այնպես վողբալով, ինչպես ընդունակ ե վողբալու մի
վայրենի մայր իր ձագերի համար: Այդ ուրվանից,
նա այլևս չեր վերադառնում իր քանդված վորջը,
վորովհետև հիմա արդեն գիտեր, վոր իր ճուտերը
մեռած են:

Կ

Մեր գերի Տինը, աղվեսի ձագերից ամենաթույլը,
ժառանգել եր ամբողջովին մոր սերը:

Հավերի պաշտպանության հումար արձակված եյին
շները: Բանվորին ել հրամայված եր վոր նա հենց
աղվեսին տեսնելիս վրան կրակ բանա: Մի այդպի-
սի հրաման ել ինձ եր տրված, բայց յես հաստատ
վորոշել եյի յերբեք չկատարել այդ հրամանը:

Տինի գերության լերկրորդ գիշերը յես լսեցի
նրա շղթայի զնգոցը: Դուրս նայեցի ու տեսա, վոր
մայր-աղվեսն արդեն այնտեղ, իր ձագի բնի մոտ
լեռանդով փոս ե վորում: Յերբ փոսն այնքան խո-
րացավ, վոր ինքն-աղվեսը կարող եր այնտեղ թազ-
նվել, շղթայի ազատ մասը գցեց փոսը և նրան հո-
ղով ծածկեց: Յերևի նա կարծում եր, վոր այդ կերպ
իր ձագին կազատի շղթայից: Կարծելով վոր արդեն
տարել ե հաղթությունը, բռնեց Տինի վզակովից և
նրա հետ վեր վազեց փայտի վրայով: Բայց ափսոս:
Տինը պինդ ձգված շղթայից հզիկոնձի տալով, հետ
գլորվեց:

Թշվառ փոքրիկ արարածն աղեկաբուր վժժում եր
արդեն իր բնում:

Այդ գիշեր աղվեսը կրկին վերադարձավ: Մայրն իր ձագի համար դարձյալ մի հավ եր բերել, վոր հաղեցնի նրա քաղցը: Նա յերևի այնպես եր կարծում, վոր Տինն ուրիշ ուտելիք չի ստանում բացի իր բերածից:

Հենց այդ հափն եր, վոր հորեղբորս առիթ տվեց հետևելու աղվեսի գիշերային արկածներին:

Իմ ամբողջ անձնական համակրանքը մայր-աղվեսի կողմն եր և չեյի ուզում նոր կոտորածին մասնակցություն ունենալ: Հետևյալ գիշերը հորեղբայրս ինքը հրացանը ձեռքին պահապան կանգնեց մի ժամի չափ: Յերբ ցրտեց ու լուսինն ել ծածկվեց ամպերով, նա մտաբերեց, վոր ինքն ուրիշ անհետաձգելի գործեր ունի, դրա համար ել իր տեղը կանգնեցրեց մեր բանվոր Պողիին:

Սակայն գիշերային հանգստությունն ու լարված ուշադրությունը ներգործեցին նրա ջղերի վրա, նրան տիրեց մի տեսակ անհանգստություն: Յեվ յերբ մի ժամից հետո լավեց հրացանի բարձրաձայն կրակոցը՝ մենք մի փոքր ել չկասկածեցինք, վոր նա իդուր տեղը վառուղ եր փչացնում:

Առավոտյան մենք համոզվեցինք, վոր մայր-աղվեսն առանց հոգացողության չի թողել իր ձագին: Հետևյալ գիշերը նորից հորեղբայրս հրացանը վերցրեց ու գնաց հսկելու, վորովհետև հավանոցից մի հավ ևս անհայտացել եր:

Հրացանի ձայնը լավեց այն ժամանակ, յերբ մթնել եր, բայց աղվեսը թողած իր վորսը՝ փախել եր: Սակայն նույն գիշերը մայր-աղվեսն ելի փորձել

եր մոտենալու Տինին: Լավեց յերկրորդ կրակոցը: Չնայած դրան հետևյալ որը շրթան ելի պսպղում եր և այդ ցույց եր տալիս, վոր մայրը ձագին ազատելու համար մի քանի ժամ ատամներով կրծել ե շրթան:

Այդպիսի քաջությունն ու մայրական սիրո ուժը մեր մեջ պետք ե դարձեցնելին յեթե վոչ ներողամտություն դեպի նրա զգացմունքները, գոնե, ամենայն դեպս հարգանք: Յեվ մյուս գիշեր մեզանից վոչվոր հսկողություն չունեցավ հրացանը ձեռքին:

Ել ինչի՞ վեր պետք այդ հսկողությունը: Ում մըտքից կարող եր անցնել, վոր աղվեսը նորից կկրկնեիր իր ձագին կերակրելու և ազատելու փորձը, յերբ նրան արտաքսել եյին վրան յերեք անգամ կրակելով:

Բայց մենք բոլորս մոռացել եյինք, վոր այդ անողը մայրական սերն եր:

Զորբորդ գիշերը լես տեսա թե ինչպես փոքրիկ աղվեսաձագի սրտամաշ ծղրտոցի ժամանակ փայտերի վրա յերևաց սովորական անորոշ կերպարանքը: Սակայն այս անգամ նա Տինի համար ուտելիք չեր բերել: Միթե այդ համարձակ ու փորձված վորսորդն աչս անգամ հանդիպել եր անհաջողության, կամ թե հավատացել եր վոր իր ձագին գերող մարդիկ կարող եյին կերակրել իր ճուտին:

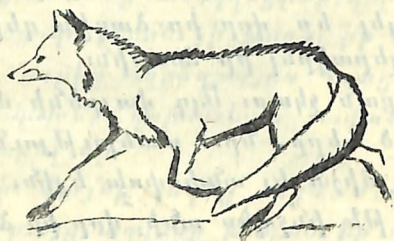
Այդպիսի բան չկար: Այդ վայրենի մոր դեպի իր ձագն ունեցած սերը, նրա ատելությունը դեպի իր հալածողները, միշտ ել անփոփոխ եյին: Նա միայն մտածում եր, թե ինչպես անի, վոր իր ձագն ուժասպառ չլինի, ինչպես ոգնի իր ձագին, վոր նա

գերությունից ազատվի: Բայց այդ բոլորն ել իզուր եր.

Այս վերջին անգամ նա հայտնվեց ստվերի նման
և յետ գնաց բերանում մի ինչ վոր սև բան բռնած:

Առավոտյան փոքրիկ Տինի բնի մոտ մենք գը-
տանք միմյազն չկրժած շղթան: Յեղեկ են դեպքեր,
յերբ աղվեսներն իրենց ձագերին գերությունից
ազատելու համար, կծոտելով սպանել են նրանց:
Այդպես ել պատահեց այս անգամ: Մայր-աղվեսը
կրծել եր Տինի վիզը հենց այնտեղից, վորտեղ շղ-
թան եր կապած և տարել եր նրա տաք մարմինն
իր հայրենի անտառը:

Յերբ ձյունն իր թավ, սպիտակ ծածկոցով պա-
րուրում ե գետինը, այն ժամանակ սովորաբար կա-
տարվում ե անտառների վերաքննությունը: Շրջելով
Նրինգիլյան անտառում՝ յես համոզվեցի, վոր աղվեսն
այլևս այս տեղերում չի թափառում: Թե ուր եր
գնացել այդ մասին անտառն ինձ վիշինչ չասաց և
միայն մի բան ինձ հայտնի յեղավ. այդ այն ե,
վոր նա այլևս այստեղ չեր: Գուցե նա ուրիշ տեղ
եր գնացել՝ վոր մարդկանցից ու շներից հեռու լինի:
Գուցե հորեղբորիցս ավելի հաջող վորսորդի վորսն
եր դարձել:

989

Свѣтон Томпсон

Спринг Филдская

лисица

ГИЗ С. С. Р. Армении Эривань